

Lucrări frecvent citate

- V. Dongoroz ș.a. I* *V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu*, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală, vol. I, Ed. Academiei, București, 1975
- V. Dongoroz ș.a. II* *V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu*, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială, vol. II, Ed. Academiei, București, 1976
- V. Dongoroz ș.a. III* *V. Dongoroz ș.a. III, Gh. Dăringă, S. Kahane, D. Lucinescu, A. Nemeș, M. Popovici, P. Sîrbulescu, V. Stoican*, Noul Cod de procedură penală și Codul de procedură penală anterior, prezentare comparativă, Ed. Politică, București, 1969
- Gh. Mateuț I* *Gh. Mateuț*, Procedură penală. Partea generală, vol. I și II, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1993-1994
- Gh. Mateuț II* *Gh. Mateuț*, Procedură penală. Partea specială, vol. I și II, Ed. Lumina Lex, București, 1997-1998
- I. Neagu I* *I. Neagu*, Drept procesual penal, Ed. Academiei, București, 1998
- I. Neagu II* *I. Neagu*, Drept procesual penal. Tratat, Ed. Global Lex, București, 2002
- I. Neagu III* *I. Neagu*, Drept procesual penal. Partea generală. Tratat, Ed. Global Lex, București, 2004
- I. Neagu IV* *I. Neagu*, Tratat de procedură penală, Ed. PRO, București, 1997
- I. Neagu V* *I. Neagu*, Drept procesual penal. Partea generală. Tratat, Ed. Global Lex, București, 2006

- Gr. Theodoru I* *Gr. Theodoru*, Drept procesual penal român. Partea generală, vol. II, Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași, 1974
- Gr. Theodoru II* *Gr. Theodoru*, Drept procesual penal. Partea generală, Ed. Cugetarea, Iași, 1996
- Gr. Theodoru III* *Gr. Theodoru*, Drept procesual penal. Partea specială, Ed. Cugetarea, Iași, 1998
- Gr. Theodoru IV* *Gr. Theodoru*, Tratat de Drept procesual penal, Ed. Hamangiu, București, 2007
- Al. Țuculeanu I* *Al. Țuculeanu*, Instituții de drept procesual penal, Ed. Universității „T. Maiorescu”, București, 2003
- Al. Țuculeanu II* *Al. Țuculeanu*, Noi reglementări privind ocrotirea libertății persoanei, Ed. Regia autonomă „Monitorul Oficial”, București, 2004
- Al. Țuculeanu III* *Al. Țuculeanu*, Modificările aduse Codului de procedură penală prin Legea nr. 281/2003 și Ordonanța de urgență nr. 109/2003 în privința ocrotirii libertății persoanei, Ed. Continent XXI, București, 2004
- Al. Vasiliu I* *Al. Vasiliu*, Teoria generală a actelor de procedură penală, Ed. All Beck, București, 2003
- Al. Vasiliu II* *Al. Vasiliu*, Modificările Codului de procedură penală. Comentarii și explicații, Ed. Hamangiu, București, 2006
- N. Volonciu I* *N. Volonciu*, Drept procesual penal, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972
- N. Volonciu II* *N. Volonciu*, Tratat de procedură penală. Partea generală, vol. I, Ed. Paideia, București, 1996
- N. Volonciu III* *N. Volonciu*, Tratat de procedură penală. Partea specială, vol. II, Ed. Paideia, București, 1996

Cuprins

Capitolul I. Dispoziții generale privind măsurile preventive.....	1
§1. Noțiunea de măsură procesuală și clasificarea măsurilor procesuale.....	1
A. Noțiune și caracterizare	1
B. Clasificarea măsurilor procesuale.....	3
§2. Noțiunea de măsură preventivă	5
A. Noțiune și trăsături	5
B. Natura juridică a măsurilor preventive.....	7
C. Garanții privind legalitatea măsurilor preventive	9
D. Categoriile măsurilor preventive	11
§3. Condițiile generale în care se pot lua măsurile preventive	12
A. Cadrul procesual în care pot fi luate măsurile preventive	12
B. Condițiile cerute de lege pentru luarea măsurilor preventive	16
§4. Alegerea de către organul judiciar a celei mai potrivite măsuri preventive.....	41
§5. Conținutul actului prin care se ia măsura	44
Capitolul al II-lea. Reținerea	47
§1. Noțiune	47
§2. Reținerea unor persoane în alte cazuri	48
§3. Organele judiciare competente a dispune măsura reținerii.....	55
§4. Persoana față de care se ia măsura reținerii.....	60
§5. Actul prin care se ia măsura reținerii	62
§6. Durata reținerii	65
§7. Condițiile și cazurile de luare a măsurii.....	70
A. Condiții pentru luarea măsurii preventive a reținerii	70
B. Necesitatea ascultării învinuitului sau inculpatului.....	76
C. Condiții speciale privind măsura reținerii	77

§8. Obligațiile organelor de urmărire penală,	
după dispunerea reținerii	82
A. Obligații care privesc persoana reținută.....	82
B. Obligații care privesc terțe persoane.....	87
§9. Înlocuirea reținerii	88
§10. Revocarea reținerii	91
§11. Încetarea reținerii	93
§12. Calea de atac împotriva ordonanței de reținere	96
§13. Reținerea minorului între 14 și 16 ani	105
A. Condițiile necesare reținerii	105
B. Alte dispoziții cu privire la învinuitul sau inculpatul minor reținut	112

Capitolul al III-lea. Măsurile preventive restrictive

de libertate	115
§1. Noțiuni	115
A. Obligarea de a nu părăsi localitatea	116
B. Obligarea de a nu părăsi țara	119
§2. Controlul judiciar	120
A. Conținutul controlului judiciar	120
B. Organele care efectuează controlul.....	124
C. Modificarea controlului judiciar	126
§3. Condițiile și cazurile de luare a măsurii	128
§4. Persoana față de care se poate dispune măsura	134
§5. Organul judiciar competent a dispune măsura	135
§6. Actul prin care se ia măsura	138
§7. Durata măsurii	141
A. În cursul urmăririi penale.....	141
B. În cursul judecării	146
C. Posibilitatea încuviințării părăsirii localității sau țării	149
§8. Înlocuirea, revocarea și încetarea măsurii	151
A. Înlocuirea măsurii.....	151
B. Revocarea măsurii	154
C. Încetarea de drept a măsurii	156
§9. Căile de atac împotriva actelor prin care se dispune asupra măsurii	162
A. În cursul urmăririi penale.....	162
B. În cursul judecării	173

Capitolul al IV-lea. Arestarea preventivă	183
§1. Scurt istoric	183
§2. Aspecte comune privind arestarea preventivă	186
A. Noțiune și caractere	186
B. Modalitățile arestării	187
C. Condițiile necesare luării arestării	188
D. Organul judiciar competent a dispune arestarea	192
E. Actele procesuale și procedurale care concură la luarea măsurii	194
F. Obligațiile judecătorului sau ale instanței în cazul luării măsurii	197
§3. Procedura arestării preventive în cursul urmăririi penale	198
A. Necesitatea propunerii de arestare	198
B. Instanța competentă	200
C. Măsuri pregătitoare soluționării propunerii	202
D. Compunerea completului de soluționare a propunerii ...	203
E. Aducerea învinuitului sau inculpatului în fața judecătorului	204
F. Soluționarea propunerii de arestare	206
G. Durata arestării	209
H. Emiterea mandatului de arestare	211
I. Executarea mandatului	215
§4. Prelungirea arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale	220
A. Instanța competentă	220
B. Procedura sesizării instanței	222
C. Procedura soluționării propunerii de prelungire a arestării	225
D. Condițiile necesare pentru prelungirea arestării	228
E. Durata arestării preventive în cursul urmăririi penale	233
§5. Arestarea învinuitului la instanța de judecată	235
§6. Arestarea inculpatului în cursul judecății	239
A. Verificarea arestării la primirea dosarului	240
B. Luarea arestării în cursul judecății	242
a) Condițiile ce trebuie îndeplinite	243
b) Durata arestării inculpatului în cursul judecății	244
c) Actele procesuale și procedurale prin care se dispune cu privire la arestarea inculpatului	248

C. Unele aspecte privind arestarea preventivă în situații speciale.....	248
§7. Arestarea preventivă în cazuri speciale.....	255
A. Arestarea preventivă a învinuitului sau inculpatului minor.....	255
B. Arestarea preventivă în cazul procedurii speciale de urmărire și judecare a unor infracțiuni flagrante.....	261
C. Arestarea provizorie în cadrul procedurii extrădării din România.....	266
§8. Înlocuirea, revocarea și încetarea de drept a arestării preventive.....	272
A. Înlocuirea arestării preventive.....	272
B. Revocarea arestării preventive.....	276
C. Încetarea de drept a arestării preventive.....	281
§9. Căile de atac împotriva hotărârii privind arestarea preventivă.....	289
A. Recursul împotriva încheierii pronunțate de instanță în cursul urmăririi penale.....	290
B. Recursul împotriva încheierii pronunțate de instanță în cursul judecății.....	298
§10. Computarea reținerii și a arestării preventive.....	303
Capitolul al V-lea. Liberarea provizorie.....	308
§1. Noțiuni și natură juridică.....	308
§2. Caracterele liberării provizorii.....	316
§3. Modalitățile liberării provizorii.....	318
§4. Condițiile acordării liberării provizorii.....	321
A. Natura și gravitatea infracțiunii.....	321
B. Comportamentul învinuitului sau inculpatului după declanșarea procesului penal.....	326
§5. Procedura liberării provizorii.....	331
A. Titularii cererii de liberare provizorie și intervalul de timp în care poate fi făcută.....	331
B. Organul judiciar competent să rezolve cererea.....	334
C. Măsurile premergătoare examinării cererii.....	336
D. Admiterea în principiu a cererii.....	338
E. Soluționarea cererii.....	343
§6. Controlul judiciar.....	354
A. Conținutul controlului judiciar.....	354
B. Organele care efectuează controlul.....	363

C. Ridicarea sau modificarea controlului judiciar.....	364
D. Durata controlului judiciar.....	368
§7. Cauțiunea	371
A. Noțiune și natură juridică.....	371
B. Obiectul cauțiunii	373
C. Obligațiile impuse celui liberat provizoriu pe cauțiune.....	377
D. Restituirea cauțiunii și încetarea stării de liberare provizorie.....	377
E. Reținerea cauțiunii	382
§8. Revocarea liberării provizorii	383
§9. Călea de atac împotriva încheierilor privind liberarea provizorie	390
Capitolul al VI-lea. Repararea pagubelor în cazul măsurilor preventive nelegale	398
A. Cazurile care dau dreptul la repararea pagubei	399
B. Acțiunea pentru repararea pagubei	403
a) Titularii acțiunii	403
b) Termenul de promovare a acțiunii	404
c) Instanța competentă.....	404
C. Felul și întinderea reparației.....	405
a) Felul reparației	405
b) Întinderea reparației	406
D. Acțiunea în regres.....	407
Bibliografie	409
Index	415

Capitolul I. Dispoziții generale privind măsurile preventive

§1. Noțiunea de măsură procesuală și clasificarea măsurilor procesuale

A. Noțiune și caracterizare

1. Activitatea prin care organele judiciare ale statului descoperă infracțiunile, îi identifică și îi prind pe făptuitori, strâng și administrează probele, în funcție de care aplică pedepse celor care au săvârșit infracțiuni, potrivit vinovăției acestora, sau constată nevinovăția lor este deosebit de complexă. Cum la această activitate participă și părțile, care sunt direct interesate în rezolvarea acțiunilor ce se exercită în cadrul procesului penal, nu de puține ori acestea încearcă să împiedice aflarea adevărului și justa aplicare a legii penale și civile, fie prin ascunderea sau desființarea urmelor infracțiunii, influențarea martorilor etc., fie prin sustragerea de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei sau a despăgubirilor civile.

Când în desfășurarea procesului penal apar dificultăți, greutăți ori se profilează situații a căror evitare se impune, legea a prevăzut posibilitatea luării unor măsuri procesuale¹.

2. Definițiile date măsurilor procesuale în literatură juridică evidențiază caracterul acestora de **activități adiacente** activității propriu-zise a procesului penal, prin care organele judiciare impun o serie de **privățiuni** sau **constrângeri** pentru buna desfășurare a procesului penal. Dintre multiplele definiții, enumerăm:

– măsurile procesuale sunt instituții de drept procesual penal, puse la dispoziția organelor judiciare penale și constând în anumite priva-

¹ N. Volonciu II, p. 399.

țiuni sau constrângeri, personale sau reale, determinate de condițiile și împrejurările în care se desfășoară procesul penal¹;

– măsurile procesuale sunt instituții de drept procesual penal folosite de organele judiciare în vederea desfășurării normale și eficiente a urmăririi penale și judecării²;

– măsurile procesuale penale sunt instituții de constrângere ce pot fi dispuse de organele judiciare penale pentru buna desfășurare a procesului penal și asigurarea realizării obiectului acțiunilor exercitate în procesul penal³;

– prin măsuri procesuale se înțeleg mijloacele prevăzute de lege, de privare sau limitare a unor drepturi fundamentale ale cetățenilor, prin care organele judiciare asigură desfășurarea normală a procesului penal, executarea sancțiunilor aplicate și repararea pagubei produse prin infracțiune ori previn săvârșirea de fapte antisociale⁴;

– măsurile procesuale sunt mijloace de constrângere folosite de organele judiciare penale pentru garantarea executării pedepsei și repararea pagubei produse prin infracțiune, precum și pentru asigurarea îndeplinirii de către părți a obligațiilor lor procesuale⁵.

Nu toate măsurile procesuale au în componență elemente constrictive sau privative⁶, fiind și măsuri procesuale de ocrotire față de anumite persoane care au nevoie de ajutor, dar și acestea au tangență cu anumite restricții sau constrângeri, ele neputând interveni decât dacă o persoană a fost reținută sau arestată⁷.

3. Instituția măsurilor procesuale privește numai activitatea judiciară, nefiind posibilă luarea măsurilor procesuale nici înainte de declanșarea procesului penal, în cadrul actelor premergătoare, nici după stingerea procesului penal. Cu alte cuvinte, măsurile procesuale se pot dispune numai după începerea urmăririi penale și până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive⁸. În mod excepțional, pentru anumite rațiuni și în condiții strict limitate de lege,

¹ V. Dongoroz ș.a. I, p. 308.

² N. Volonciu II, p. 399.

³ I. Neagu III, p. 384.

⁴ Gr. Theodoru II, p. 356.

⁵ Gh. Mateuț I, p. 38.

⁶ Ibidem.

⁷ N. Volonciu II, p. 400.

⁸ Gh. Mateuț I, p. 38.

unele măsuri procesuale **se mențin temporar** și după stingerea procesului penal¹.

Având în vedere că luarea lor este condiționată de existența unor situații de fapt ori împrejurări, măsurile procesuale au și **caracter provizoriu**, putând fi revocate sau încetând de drept când ființarea lor nu mai este necesară pentru disciplinarea conduitei participanților la procesul penal.

Implicând restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți, măsurile procesuale trebuie să fie **proporționale** cu situația care le-a determinat și să nu aducă atingere existenței dreptului sau a libertății [art. 53 alin. (2) din Constituție]². Din această cauză, cadrul măsurilor procesuale este precis delimitat prin lege³.

Măsurile procesuale se deosebesc de **măsurile procedurale** pe care organele judiciare le pot lua în cazul nerespectării unor obligații procedurale sau cu ocazia efectuării unor acte procedurale, cum sunt aducerea silită în caz de neprezentare la chemarea organelor judiciare (art. 183); măsuri privind obiectele ridicate, în cazul percheziției (art. 109); măsurile luate de președintele completului de judecată pentru asigurarea ordinii și solemnității ședinței de judecată [art. 298 alin. (2) și (4)]⁴ etc.

B. Clasificarea măsurilor procesuale

4. În funcție de criteriul folosit, măsurile procesuale pot fi clasificate după cum urmează:

¹ Potrivit art. 245 alin. (3) și art. 249 alin. (2), procurorul poate dispune menținerea măsurilor asigurătorii și după încetarea urmăririi penale sau scoaterea de sub urmărire penală, măsuri care se consideră de drept desființate dacă persoana vătămată nu introduce acțiune civilă în fața instanței civile în termen de 30 de zile de la comunicare. De asemenea, când, potrivit art. 346 alin. ultim și art. 353 alin. (3), instanța pronunță achitarea pentru cazul prevăzut în art. 10 lit. b) ori încetarea procesului penal pentru cazurile prevăzute în art. 10 lit. f) și j), măsurile asigurătorii se mențin obligatoriu, ele încetând de drept numai dacă persoana vătămată nu introduce acțiune civilă în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii.

² *A.Șt. Tulbure*, Procedură penală română. Partea generală, vol. I, Ed. Omnia Uni-S.A.S.T., Brașov, 1998, p. 346.

³ *V. Dongoroz ș.a. I*, p. 309.

⁴ *Gh. Mateuț I*, p. 39.

a) după **valoarea socială** asupra căreia se îndreaptă, acestea sunt personale și reale. Măsurile cu caracter personal privesc, de regulă, persoana făptuitorului și vizează limitarea drepturilor sau libertății sale, dar și alte persoane, care nu fac parte din sfera participanților la procesul penal (persoanele aflate în îngrijirea persoanelor reținute sau arestate). Acestea sunt: măsurile preventive, liberarea provizorie, măsurile de siguranță și măsurile de ocrotire.

Măsurile cu caracter real vizează patrimoniul și au ca obiect limitarea dreptului făptuitorului, al părții responsabile civilmente și al detentorului de a dispune de bunurile pe care le dețin, în baza dreptului de proprietate ori a altui titlu. Din această categorie fac parte măsurile asigurătorii (sechestrul și poprirea), restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare;

b) după **faza procesuală** în care pot fi luate, distingem între măsuri care pot fi dispuse numai în faza de urmărire penală (reținerea) și măsuri care pot fi dispuse în tot cursul procesului penal (arestarea, obligarea de a nu părăsi localitatea sau țara, liberarea provizorie, măsurile de ocrotire, măsurile de siguranță etc.);

c) în funcție de **persoana vizată**, măsurile procesuale pot fi de două feluri: cele care privesc numai persoana învinuitului sau inculpatului (măsurile preventive, măsurile de siguranță, măsura liberării provizorii) și cele care vizează alte persoane (măsurile de ocrotire, măsurile asigurătorii luate asupra bunurilor persoanei responsabile civilmente, restituirea lucrurilor etc.)¹;

d) după **organul** care le ia, deosebim între măsuri dispuse de organele judiciare și măsuri luate de organe extrajudiciare (autoritatea competentă a lua măsurile de ocrotire);

e) în funcție de **scopul urmărit** prin luarea lor², acestea pot fi măsuri de constrângere (arestarea, măsurile de siguranță, sechestrul) și măsuri de ocrotire.

Cea mai importantă clasificare este însă cea dată de Codul de procedură penală³, care împarte aceste măsuri în măsuri preventive și alte măsuri procesuale.

¹ I. Istrate, Libertatea persoanei și garanțiile ei procesual penale, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1984, p. 25.

² I. Neagu III, p. 385.

³ *Ibidem*.

§2. Noțiunea de măsură preventivă

A. Noțiune și trăsături

5. Plecând de la prevederile art. 136, măsurile preventive au fost definite ca mijloace de constrângere, prevăzute de lege, pe care le pot lua autoritățile judiciare în vederea asigurării bunei desfășurări a procesului penal ori a împiedicării sustragerii învinuitului sau inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei¹.

Într-o altă definiție², se arată că măsurile de prevenție sunt instituții de drept procesual penal cu caracter de constrângere, prin care învinuitul sau inculpatul este împiedicat să întreprindă anumite activități care s-ar răsfrânge negativ asupra desfășurării procesului penal sau asupra atingerii scopului acestuia.

Ambele definiții surprind esența conținutului măsurilor preventive, sintetizând dispozițiile constituționale (art. 23, art. 25 și art. 53), precum și cele din Codul de procedură penală (art. 5 și art. 136). Din analiza acestora rezultă următoarele trăsături ale măsurilor preventive:

a) sunt măsuri care pot fi luate numai **în cursul procesului penal** și numai **împotriva învinuitului sau inculpatului**, persoana care este urmărită sau judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni;

b) au **caracter adiacent** față de activitatea principală, intervenind numai dacă în desfășurarea acesteia apar sau se prefigurează dificultăți, obstacole sau greutăți care trebuie înlăturate, respectiv prevenite;

c) vizează starea de libertate a învinuitului sau inculpatului, având drept efect fie privarea de libertate (reținere, arestare), fie restrângerea libertății de mișcare (obligarea de a nu părăsi localitatea sau țara). Din acest motiv sunt **măsuri de constrângere**, persoana vizată fiind obligată să se supună privării de libertate sau să nu o eludeze prin sustragere³;

d) având în vedere că restrâng dreptul fundamental la libertate al persoanei, măsurile preventive au **caracter de excepție**, motiv pentru care trebuie dispuse numai în cazuri de extremă necesitate;

¹ Gr. Theodoru II, p. 358.

² I. Neagu III, p. 385-386.

³ N. Volonciu II, p. 402.

e) pentru a nu face loc arbitrarului și abuzurilor, cazurile de limitare a libertății învinuitului sau inculpatului sunt **strict determinate de lege** și sunt de **interpretare restrictivă**;

f) **scopul** pentru care pot fi dispuse este bine determinat, și anume **buna desfășurare a procesului penal**¹.

Folosirea măsurilor preventive ca mijloc de presiune destinat să provoace mărturisiri din partea învinuitului sau inculpatului este interzisă, atrăgând atât nulitatea mijlocului de probă obținut în mod ilegal [art. 64 alin. (2) și art. 68 alin. (1)], cât și pedepsirea celor vinovați de aceasta (art. 266 C. pen.);

g) chiar și în situația în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege, luarea măsurilor preventive este, de regulă, **facultativă**, excepție făcând măsura reținerii în caz de infracțiune flagrantă, pentru care se aplică procedura specială prevăzută în art. 465 și urm., și arestarea învinuitului sau inculpatului în caz de încălcare cu rea-credință a măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau țara ori a obligațiilor stabilite potrivit legii, precum și în cazul revocării liberării provizorii;

h) măsura preventivă dispusă trebuie să fie **proporțională** cu nevoile concrete ale procesului penal care au impus luarea ei. În acest sens sunt dispozițiile art. 53 alin. (2) din Constituție care prevăd că măsura de restrângere a exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o. Aceasta presupune că organul judiciar nu poate dispune măsura preventivă a arestării dacă buna desfășurare a procesului penal se poate asigura printr-o măsură restrictivă de libertate. De altfel, chiar reglementarea cazurilor prevăzute în art. 148 alin. (1) constituie o garanție a proporționalității măsurii arestării preventive, prin condiționarea luării acestei măsuri de gravitatea infracțiunii săvârșite;

i) măsurile preventive au **caracter provizoriu**, atât legea fundamentală [art. 23 alin. (9) din Constituție], cât și Codul de procedură penală (art. 139 și art. 140) prevăzând că ele pot înceta de drept ori

¹ Considerăm că adăugarea în art. 136 alin. (1) și a altor scopuri, ca împiedicarea sustragerii învinuitului sau inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei, este superfluă, sintagma „buna desfășurare a procesului penal” incluzându-le concentric și pe acestea. O bună desfășurare a procesului penal presupune asigurarea prezenței învinuitului sau inculpatului la activitățile de urmărire penală sau judecată, precum și punerea în executare a hotărârii judecătorești definitive, punerea în executare fiind o fază a procesului penal.

trebuie înlocuite sau revocate în momentul în care s-au schimbat, respectiv au încetat să existe temeiurile care au impus luarea lor.

În cele mai multe cazuri, caracterul provizoriu nu este lăsat la aprecierea organelor judiciare, legea obligând la punerea în libertate a învinuitului sau inculpatului dacă motivele măsurilor privative de libertate au dispărut sau măsura preventivă a încetat de drept;

j) măsurile preventive trebuie aplicate în mod **nediscriminatoriu**. Acest caracter este prevăzut expres în art. 16 alin. (1) și art. 53 alin. (2) din Constituție. Numai în situația în care legea se aplică tuturor, fără excepții și fără privilegii, limitarea libertății nu mai este resimțită de cel vizat și percepută de opinia publică drept o măsură arbitrară, abuzivă sau excesivă.

B. Natura juridică a măsurilor preventive

6. Din cele arătate mai sus, rezultă cu claritate că măsurile preventive au o **natură procesuală**, doctrina contemporană admițând necesitatea obiectivă a acestora în reglementarea procesual penală¹.

Constrângerea realizată prin măsurile preventive privative de libertate, deși se aseamănă cu constrângerea realizată prin executarea pedepsei închisorii, are totuși o natură procesuală² provizorie.

7. În legătură cu natura juridică a măsurilor preventive, în literatura juridică au fost exprimate și idei limită, care fie au negat legitimitatea măsurilor preventive, fie au absolutizat-o.

Într-o primă concepție, bazată pe o viziune idealist-naturalistă, nu se recunoaște nici o legitimitate luării măsurilor de prevenție, exagerându-se, într-un mod abstract, principiul **prezumției de nevinovăție**. Privarea de libertate, în această concepție, nu poate deriva decât dintr-o condamnare definitivă³.

¹ N. Volonciu II, p. 404; N. Iliescu, Libertatea persoanei în lumina dispozițiilor din Codul de procedură penală, în S.C.J. nr. 3/1971, p. 428.

² Gr. Theodoru II, p. 359.

³ A se vedea N. Volonciu II, p. 403, care îl citează pe A. Marechal, *Novelles procédures pénales*, vol. I, p. 445; De asemenea, potrivit lui V. Manzini, citat de I. Istrate, op. cit., p. 28, nu pot fi luate măsuri cu privire la libertatea persoanei în cursul procesului penal, deoarece până la pronunțarea hotărârii definitive învinuitul sau inculpatul este considerat nevinovat.

A doua mare opinie a exagerat concepția despre măsurile preventive în sens tocmai invers, susținând necesitatea acestora în lupta antiinfracțională ca o manifestare de sacrificare a libertății persoanei în favoarea unor interese sociale superioare¹.

8. Astfel cum s-a arătat, măsurile preventive își găsesc temeiul în nevoile create de interesul superior al realizării **scopului procesului penal**, iar reglementarea în cadrul tuturor codurilor de procedură penală constituie încă un argument privind necesitatea acestor instituții, chiar dacă între principiile fundamentale ale procesului penal se înscrie și **prezumția de nevinovăție**.

Recunoașterea prezumției de nevinovăție nu exclude luarea măsurilor preventive, chiar a celor privative de libertate, ci garantează (sau ar trebui să garanteze) că acestea nu vor fi luate decât în cadrul și în condițiile riguros prevăzute de normele constituționale și de dispozițiile procedurii penale, adică numai în situația în care vinovăția rezultă cu certitudine din probe².

Concilierea dintre existența și aplicarea măsurilor preventive privative de libertate și recunoașterea și prezența perpetuă a prezumției de nevinovăție pe tot parcursul procesului penal se realizează prin observarea dinamicii acesteia din urmă, a modului în care, dintr-o noțiune abstractă cu valoare de garanție a drepturilor fundamentale ale individului, aceasta capătă substanță pe măsura derulării procesului penal.

În cursul procesului penal, forța prezumției de nevinovăție scade sau crește, în funcție de probatoriul efectuat, ajungând, în final, la stadiul de certitudine a nevinovăției sau, dimpotrivă, la negarea sa completă.

9. Erorile posibile, care fac din măsura preventivă privativă de libertate o măsură odioasă, nu constituie un argument pentru nerecunoașterea legitimității acesteia, ci constatarea lor în practică trebuie să conducă la disciplinarea cât mai înțeleaptă a instituției³.

¹ A se vedea *M. Valiente*, Per la reforma del Codice di procedura penale, *Revista penale* nr. 8/1967, p. 482, citat de *N. Volonciu II*, p. 403.

² *D. Ciucă, B. Constantinescu*, Apărătorul în procesul penal, în *R.D.P.* nr. 4/1998, p. 100.

³ *I. Tanoviceanu*, *Tratat de drept și procedură penală*, ed. a 2-a, vol. IV, Ed. Curierul judiciar, București, 1924, p. 701-702.

În fața pericolozității continue și iminente pe care o reprezintă inculpatul, prin personalitatea sa sau prin amenințările ori noile sale infracțiuni, justiția trebuie să ia prompt și energic măsurile de a preveni sau înlătura aceste neajunsuri și a asigura desfășurarea netulburată, neinfluențată și în ritmul convenit a procesului penal¹.

Arestarea preventivă este contrară prezumției de nevinovăție, când fie la luare, fie la prelungire sau menținere, aceasta constituie o metodă de pedepsire, când se transformă într-o sancțiune antecondamnatorie. Aceasta se poate deduce din: regimul de deținere (dacă este la fel ca pentru cei condamnați, măsura echivalează cu o pedeapsă, indiferent de durata ei); durata măsurii, care trebuie raportată nu numai la dispozițiile art. 140, ci și la pedeapsa ce ar putea fi aplicată inculpatului (chiar dacă în sistemul nostru judiciar nu operează pe deplin „**precedentul judiciar**”). În situația în care pentru o infracțiune pedepsită cu maxim 15 ani închisoare (furt calificat), față de datele cauzei, se cunoaște că, de regulă, se aplică o pedeapsă de 3-4 ani închisoare, durata arestării preventive nu poate fi egală nici cel puțin cu fracțiunea cerută pentru liberare condiționată, întrucât ar însemna că inculpatul execută pedeapsa cât timp a fost arestat preventiv.

C. Garanții privind legalitatea măsurilor preventive

10. Pentru a contracara ideea că măsurile preventive, în special arestarea preventivă, estompează prezumția de nevinovăție, atât în legea fundamentală, cât și în Codul de procedură penală, completat cu dispozițiile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale², sunt prevăzute o serie de **garanții procesual penale** care asigură un control asupra legalității pe tot parcursul procesului penal. Aceste garanții constau în:

– prevederea restrictivă a cazurilor și temeiurilor care pot justifica luarea măsurilor preventive [art. 23 alin. (2) din Constituție, art. 5 parag. 1 din Convenție, art. 136, art. 143 alin. (1), art. 148, art. 160^g și art. 160^h];

¹ T. Pop, Drept procesual penal. Partea generală, vol. III, Ed. Tipografia Națională, Cluj, 1947, p. 132.

² Potrivit art. 11 alin. (2) și art. 20 alin. (2) din Constituție, tratatele ratificate de Parlament fac parte din dreptul intern și au prioritate când privesc drepturile fundamentale ale omului, dacă sunt mai favorabile decât dispozițiile interne.

- prevederea procedurii de urmat pentru luarea măsurilor preventive sau a prelungirii arestării preventive ori a măsurilor restrictive de libertate (art. 5 parag. 3 din Convenție, art. 143, art. 145, art. 145¹, art. 146, art. 149¹);
- arătarea organelor judiciare competente a dispune măsurile preventive. Dată fiind gravitatea arestării preventive, luarea acestor măsuri a fost dată numai în competența judecătorului, indiferent de faza procesuală [art. 23 alin. (4) din Constituție, art. 136 alin. (5)], măsura obligării de a nu părăsi localitatea sau țara în competența procurorului sau a judecătorului, în cursul urmăririi penale, și a instanței de judecată, în cursul judecării [art. 136 alin. (4)], numai măsura reținerii putând fi luată de organul de cercetare penală sau de procuror [art. 136 alin. (3)];
- stabilirea unor durate determinate privind măsurile preventive, precum și a duratei maxime a acestora [art. 23 alin. (3) și (5) din Constituție și art. 144 alin. (1), art. 145 alin. (2), art. 146 alin. (9), art. 149, art. 149¹ alin. (11), art. 159 alin. (13), art. 160^g, art. 160^h];
- stabilirea unor condiții de formă pentru luarea măsurilor preventive [art. 5 alin. (2), art. 137, art. 144 alin. (2), art. 145 alin. (2), art. 146 alin. (9), art. 149¹ alin. (9)];
- luarea măsurii preventive numai după ascultarea învinuitului sau inculpatului, în prezența unui apărător [art. 143 alin. (1), art. 145 alin. (1), art. 146, art. 149¹, art. 150];
- instituirea obligației de prezentare a învinuitului sau inculpatului, reținut sau arestat, în fața judecătorului care soluționează propunerea de arestare [art. 146 alin. (5) și art. 149¹ alin. (5)];
- obligația aducerii, de îndată, la cunoștință celui reținut sau arestat, în limba pe care o înțelege, a motivelor reținerii sau arestării, precum și a învinuirii, în prezența unui avocat [art. 23 alin. (8) din Constituție, art. 5 parag. 2 din Convenție și art. 137¹ alin. (1)];
- obligația organului judiciar care a luat măsura privativă de libertate de a încunoștința despre aceasta un membru al familiei ori o altă persoană desemnată de cel reținut sau arestat [art. 137¹ alin. (2) și (3), art. 160^f alin. (3)];
- dreptul celui față de care s-a luat o măsură preventivă de a o ataca cu plângere sau recurs [art. 23 alin. (7) din Constituție, art. 5 parag. 4 din Convenție și art. 140¹, art. 140², art. 140³, art. 141, art. 146 alin. (12), art. 149¹ alin. (13), art. 159 alin. (8), art. 160^a alin. (2), art. 160^b alin. (4)];